**Ибраева Асылзат Утжановнаның** 8D01101 – Педагогика және психология білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған диссертациялық зерттеуіне

# АҢДАТПА

**Зерттеудің тақырыбы:** Жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыру

**Зерттеу тақырыбының ғылыми әзірлену деңгейі:**

Стресс және стреске төзімділік мәселесі алыс шетелдік канадалық физиолог Г.Селье, американдық психолог Р.Лазарус және жақын шетелдік психолог ғалымдардың: Л.И.Анцыферова, В.А.Бодров, Р.М.Грановская, И.А.Джидариан, О.А.Карабанова, Т.Л.Крюкова, Л.А.Китаев-Смык, А.Е.Личко, О.В.Лозгачева, А.Б.Леонова, В.В.Собольников және т.б. еңбектерінде жан-жақты зерттеліп келеді.

Сондай-ақ Цзяцзя Чжан, Минь Ли, Пэйпэй Ли, Р.С.Ланье, Э.Хаббард, М.Селигман, Дж.Розенсток және т.б. шетелдік ғалымдар еңбектерінде стреске төзімділік ішкі мазмұннан және жеке іс-әрекеттен талап етілетіндігі, сондай-ақ стресс реакцияларына бейімділік тұрғысынан сыртқы және интернальдылық ықпалы бар жеке факторлардың бірі екендігі қарастырылған.

Ал студенттердің стреске төзімділігінің даму ерекшеліктері мәселесі Н.В.Антонов, М.Богданов, Р.К.Назыров, Л.Б.Шнейдер, Э.Эриксон және т.б. ғалымдар еңбектерінде зерделенген. Ж.И.Намазбаева, Г.Ж.Лекерова, О.С.Сангилбаев, М.А.Перленбетов, А.С.Магауова, З.Б.Мадалиева, Н.Б.Жиенбаева, О.Б.Тапалова, М.М.Умуркулова, З.М.Садвакасова, А.Р.Мендыкаева, С.К.Бердибаева, А.Б.Айтбаева, Г.А.Қасен, Г.К.Касымова және т.б. қазақстандық ғалымдар «стресс» ұғымын білім беру саласында болашақ маманның негізгі өмір сапасы аясында «стреске төзімділіктің жетілуі» және оның жоғары оқу орны кеңістігінде студенттің жеке сапалары қалыптасуының негізгі факторларының бірі тұрғысынан қарастырады.

Жеткіншектердің стреске төзімділік мәселесін Л.И.Божович, А.И.Жуков. А.И.Захаров, А.Г.Здравомыслова, В.А.Иванников, Л.Е.Личко, Д.А.Леонтьев, В.Н.Мясищев және т.б. еңбектерінде қарастырған және олар жеткіншек шаққа тән жеке және мінез-құлық ерекшеліктері қатарында мазасыздық, қайшылық сезім, моральдық тұрақсыздық, өзін-өзі бағалау тұрақсыздығы басымдығын негіздеген, жеткіншектердің бойындағы осы басымдылықты стреске төзімділіктің төмен деңгейінің себеп-салдарынан екендігін атап көрсеткен. Ал бұл жеткіншек шақ стреске ең сезімтал жас екендігін дәлелдей отырып, біздің зерттеудің көкейкестілігін арттырады.

Сахналық өнер ғылыми зерттеулерде өз алдына зерттеу объектісі болып табылмағанымен, театр өнерінің аясында қарастырылғанын жоққа шығаруға болмайды. Өйткені сахналық өнерді құрайтын сахналық сөйлеу, сахналық әрекет, сахналық рөл және с.с. театр сахнасында жүзеге асырылады. Ал, біздің зерттеуімізде сахналық өнерді жеткіншектердің стреске төзімділігін қалыптастырудағы құрал тұрғысынан қарастырудың себебі олардың стреске

төзімділігін қалыптастыратын жекелік, эмоционалдық, бірегейлік, көпөлшемдік сапаларын сахналық іс-әрекеттерде дамыту мен жүзеге асыру мүмкіндіктері жоғары екендігіне байланысты туындап отыр. Театр өнері өнертану, мәдениеттану, әлеуметтану ғылымдарының объектісі тұрғысынан жан-жақты қарастырылған. Алайда театр саласының теоретиктері мен практиктері К.С.Станиславскийден бастап М.Б.Александровская, С.В.Гиппиус, Л.В.Грачева, Н.В.Рождественская, В.А.Петровтың еңбектерінде актерлік тренингтің тиімділігін арттыру барысында психология мен физиология ғылым саласына мән беріліп, актерлік тренинг жаттығуларының тұлғаның жалпы психологиялық-физиологиялық және жеке қасиеттерінің дамуына ықпалы басым екендігі атап көрсетіліп, осы мәселені кешенді, пәнаралық зерттеу қажеттігі айтылған.

Осы тұрғыдан ТМД елдері ғалымдарының педагогика және психология ғылымы саласындағы бірқатар зерттеулері жас ұрпаққа театр арқылы білім беру және тәрбие беру мәселелеріне арналған. Соның ішінде В.М.Букатов, А.П.Ершова, А.Б.Никитина, Е.К.Чухман, О.С.Задорина еңбектерінде әр түрлі жастағы балаларды, соның ішінде жеткіншектерді оқыту мен тәрбиелеу процесінде театр өнерінің тиімділігі зерттелген. Сондай-ақ, И.А.Генералова, Т.Г.Пеня, А.Я.Михайлова, Л.М.Некрасова, М.П.Стуль және т.б. ғалымдар зерттеулерінде театр өнері арқылы өскелең ұрпақты жалпы мәдениетке тәрбиелеу мәселелері қарастырылған.

Қазақстандағы театр өнерінің мәселелері әдебиеттанушылар, театр зерттеушілері мен өнертанушы ғалымдардың еңбектерінде жан-жақты қарастырылған. Атап айтқанда, М.Әуезов, С.Ордалиев, Қ.Мұхамеджанов, Ә.Сығай, Т.Жаманқұлов және басқа да өнер майталмандарының зерттеулерінде қазақ ұлттық театрының шығармашылық сипаты, даму ерекшеліктері, жетістіктері мен өзекті мәселелері талданған. Сонымен қатар, Р.Қаныбаева, Д.Тұранқұлова, М.Омарбаева, С.Жақан, М.Әбзелбаев, Ш.Берсүгірова еңбектерінде сахна тілінің қалыптасу ерекшеліктері мен даму бағыттары ғылыми тұрғыдан сипатталған. Ал К.О.Хожамбердиевтің актерлік өнер мамандығы бойынша дайындалған «Заманауи қазақ театр мектебіндегі сахна тілі» атты диссертациялық зерттеуінде қазіргі театр кеңістігіндегі сөйлеу мәдениетінің деңгейін жетілдіру мәселесі сахна тілін оқытудың арнайы әдіс-тәсілдері негізінде ғылыми тұрғыда қарастырылған.

Ал қазақстандық педагог, психолог ғалымдардың еңбектерінде театр өнері, соның ішінде сахналық өнер арнайы зерттеу мәселесі тұрғысынан қарастырыла қоймаған.

Алыс және жақын шетелдік зерттеулер арасынан біздің ғылыми жұмысымызға қатысты қызығушылығымызды тудыратын еңбектер де жоқ емес. Атап айтқанда, О.А.Антонова «Школьная театральная педагогика как социально-культурный феномен», Г.Д.Стаунэ «Развитие творческого потенциала подростка средствами театрального искусства», Д.Н.Соснина «Стрессоустойчивость в художественно-творческой деятельности в интегральном индивидуальности: на примере балета»; Т.П.Лясковская

«Воспитание эстетического вкуса подростков средствами театрального искусства», Е.В.Зельиченоктың «Формирование стрессоустойчивости учащихся в процессе занятий вокально-хоровой деятельностью» атты зерттеу жұмысында вокалдық өнердің тәрбиелік әлеуетіне назар аударылған. Дегенмен, бұл еңбекте жеткіншектердің стреске төзімділігін қалыптастыру мәселесі сахналық өнердің ықпал ету құралы ретінде, оның ішінде театр өнері арнайы қарастырылмаған.

Қазақстандық ғалымдардың педагогикалық-психологиялық тәрбие тақырыбында қорғаған диссертациялық зерттеулерінде сахналық өнер арнайы зерттеу пәні тұрғысынан қарастырылмаған, ал мақалаларда білім алушының стреске төзімділік мәселесі тұлғаның негізгі сапалары қатарында қарастырылғанымен, диссертациялық зерттеулер қатарында соңғы жылдары арнайы зерттеле бастаған: М.М.Умуркулова «Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу контексіндегі студенттердегі академиялық стресті жеңу стратегиялары»; А.Казиева «Бірінші курс студенттерінің стреске төзімділігін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық шарттары»; С.Т.Бапаева «Жаһандық дағдарыс жағдайындағы тұлғаның стреске төзімділігі мен белгісіздікке толеранттылығының ерекшеліктері». Біріншіден, бұл зерттеулерде стреске төзімділік мәселесі жоғары оқу орындарындағы студенттермен байланысты қарастырылған, ал мектеп проблемасы, жеткіншектер мәселесі зерделенбеген. Екіншіден, стреске төзімділікті қалыптастырудың құралы тұрғысынан сахналық өнер зерттелмеген.

**Зерттеудің мақсаты:** жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыруды теориялық тұрғыдан негіздеу, әдістемесін жасау және оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттен өткізу.

Зерттеу мақсатына сәйкес келесі **міндеттер** қойылды:

– теориялық-әдіснамалық талдау жасау негізінде «стреске төзімділік» және «жеткіншектердің стреске төзімділігі» ұғымының мәнін нақтылап және оларға мазмұндық сипаттама беру;

– сахналық өнерді жеткіншектердің стреске төзімділігін қалыптастырудың құралы тұрғысынан негіздеу және сахналық өнерге үйрету процесінің құрылымы мен мазмұнын анықтау;

– жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделін жасау және аталған қалыптасудың өлшемдері мен көрсеткіштерін, деңгейлерін айқындау;

– жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастырудың әдістемесін жасау және оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттен өткізу.

**Зерттеу әдістері** – диссертациялық зерттеу жұмысында қойылған міндеттерді шешу барысында *теориялық әдістер* (өнертану, әлеуметтану, психология, педагогика ғылымдары саласындағы ғылыми және әдістемелік әдебиеттерге контент-талдау жасау, тұжырымдарды салыстыру, ақпараттарға сараптама жасау, қорытындылау); *эмпирикалық әдіс-тәсілдер* (сауалнама

жүргізу, сұхбат алу, әңгімелесу, бақылау, тәжірибелік-эксперимент); *диагностикалық әдістер* (Ч.Д.Спилбергердің (Ю.Л.Ханин бейімдеуі) тұлғалық және жағдаяттық мазасыздық деңгейін анықтау; Дж.Тейлордың тұлғалық мазасыздық көрінісін бағалауы (Т.А.Немчиновтың бейімдеуі) –жеткіншектердің стреске бейімді және стреске бейімсіздігін айқындау; Коннор-Дэвидсонның стреске төзімділік шкаласы (CD-RISC-25); Я.Стерляудың жеткіншектердің жеке-психологиялық ерекшеліктерін бағалау) диагностикалық зерттеу нәтижелерін өңдеудің *статистикалық әдістер* (Вилкоксонның Т-критерийі, К.Спирменнің корреляция коэффициенті) және *компьютерлік бағдарламалар* (repeated measures ANOVA) қолданылды.

**Зерттеудің әдіснамалық негіздері:**

1) тұлғаның стреске төзімділік теориялары Г.Сельенің «Бейімделуші синдром» (adaptation syndrome) тұжырымдамасы; Г.Сельенің «Дистрессіз стресс» теориясы; Р.Лазарус, С.Фолкман, Р.Харрисонның когнитивтік стресс теориясы; Л.И.Анциферова, В.Гриффит, Д.Лейнтоннің субъективті-тұлғалық бағалау тұжырымдары; А.Н.Леонтьевтің «Тұлғаның тұрақтылығы» тұжырымы; И.П.Сеченовтің психофизиологиялық реакция тұжырымы; А.Антоновскийдің «Сәйкестік сезімі» (sense of coherence) тұжырымдамасы; С.Хобфоллдың ресурс сақтау теориясы*;* Р.Дарендорф, Г.М.Франкфурт қақтығыс теориялары.

2) сахналық өнердің қағидаттары: сахналық қозғалыс, сахналық тілдің ажырамастай бірлікте болуы; сахна кейіпкерінің психологиясын ашу; пьеса мен рөлдің оқиға желісінде психикалық құбылыстардың шоғырлануы; сахна киелі, қасиетті; сахналық өнер - актер мен көрерменнің өзара әрекеттестігі; сахналық өнер - синтетикалық өнер; сахналық ойын тұлғаны әлеуметтендірудің белсенді тәсілі.

3) стреске төзімділікті қалыптастыру тұғырлары: жүйелік, тұлғалық-бағдарлық, іс-әрекеттік, кешендік және т.б.

**Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық маңыздылығы:**

- теориялық талдаулар негізінде жеткіншектердің стреске төзімділігі ұғымының мәні нақтыланды, құрамы айқындалып, мазмұндық сипаттама берілді;

- сахналық өнер жеткіншектердің стреске төзімділігін қалыптастырудың құралы тұрғысынан негізделді, мазмұны айқындалып, сипаттамасы жасалды; сахналық өнерге үйрету процесінің мәні ашылып, құрылымы мен мазмұны анықталды;

- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделі жасалды және өлшемдері мен көрсеткіштері, деңгейлері айқындалды;

- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастырудың әдістемесі жасалды және оның тиімділігі тәжірибелік-эксперименттен өткізілді.

Зерттеу нәтижелерінің теориялық маңыздылығы жеткіншектердің стреске төзімділігін қалыптастыру үшін сахналық өнерді үйрету процесінің

мүмкіндіктерін қолданудың ерекшеліктеріне қатысты ғылыми білімнің кеңейтілуі болып саналады.

**Зерттеудің практикалық маңыздылығы:**

- жеткіншектердің стреске төзімділігі қалыптасуының диагностикасы;
- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыруға арналған «Сахналық шеберлік» бағдарламасы;
- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыруға арналған «Сахна өнері және стреске төзімділік» факультативі;
- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастырудың практикалық іс-әрекеттеріне арналған, Психотехника тренингтері;
- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыруға арналған «Сахналық практика іс-шаралар жоспары» және оның орындалу жүйесі жасалып, тиімділігі іс-тәжірибеде тексерілді.

Диссертация жұмысында алынған ғылыми-практикалық нәтижелерді және зерттеу барысында жасалған ғылыми-әдістемелік ұсыныстарды, диссертациялық зерттеу материалдарын жалпы білім беретін мектептерде, гимназия мен лицейлерде, оқушылар сарайында, қосымша білім беру ұйымдарында, театр үйірмелерінде, мұғалімдер мен тәрбиешілердің біліктілігін көтеру жүйесінде және қайта даярлау курстарында пайдалануға болады.

**Қорғауға ұсынылатын қағидалар:**

- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыру психологиялық-педагогикалық проблема. Біріншіден, стресс психология ғылымының негізгі категорияларының бірі, екіншіден, стреске төзімділікті қалыптастыру белгілі бір педагогикалық әдіс-тәсілдер, формалар және құралдар арқылы жүзеге асырылады, үшіншіден, аталған проблема отандық педагогика ғылымы тұрғысынан жеткілікті деңгейде зерттелмеген. Біздің тұжырымдауымызша, *«**стресс** дегеніміз* сыртқы және ішкі факторлардың қауіп-қатер, қысым, зиянды ықпалынан туындайтын психофизиологиялық күй».
- біздің анықтауымызша, «жеткіншектердің стреске төзімділігі» дегеніміз – оның «қауіп, қатер, қиындық, қысым жағдаяттарының зиянды ықпалынан туындаған стреспен күресудегі тұлғалық қасиеттердің, бейімделу біліктерінің, интеллектуалдық білімдердің, мінез-құлық сапаларының кіріктірілген жиынтығы». Стреске төзімділік құрылымындағы тұлғалық қасиеттерге индивидтің жүйкелік-психикалық жүйесі, мазасыздық, эмоция, ағзаның энергиялық қоры, стреспен күресу ұмтылысы. Бейімделу біліктеріне оң тұлғааралық қатынас, әлеуметтік қолдауды іздеу, өзін-өзі рефлексиялау, сәтті нәтижеге жету, өзін-өзі жетілдіру және т.б. жатады. Интеллектуалдық білімдерге позитивті ой, шығармашылық, креативтілік, тұлғалық қасиеттерді басқару, мораль саласындағы білімдер кіреді. Мінез-құлық сапаларына

белсенділік, өзіне сенімділік, өз өміріне жауапкершілік, табандылық, толеранттылық жатады;

- сахналық өнер – актерлік шеберлігі, сахна тілі, сахна қозғалысы, бірлігінде қарастырылды. Сахналық өнердің ерекшеліктері мен оны үйрету жеткіншектердің стреске төзімділігінің қалыптасуына ықпал етеді: эмоцияларды білдіру және реттеу; өзін-өзі бағалау мен сенімділікті арттыру; тұлғааралық қатынас дағдыларын дамыту; командалық жұмыс және ынтымақтастық; уақытты басқару және тәртіп; зейін қою және уақытпен үйлесу; стреспен күресу және оны төмендету тетіктері; жетістік пен орындалған іс сезімі; мәдени және әлеуметтік өзара әрекеттесу және т.б.;

- біздің тұжырымдауымызша, «жеткіншектерді сахналық өнерге үйрету процесі дегеніміз олардың жан-жақты дамуына ықпал ететін білім беру мен тәрбиелеу ортасында мақсатты, жоспарлы ұйымдастырылған әдіс-тәсілдер мен формаларды жүзеге асыру», осыған сәйкес жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыру дегеніміз - сахналық өнер құралдары, оны үйрету формалары, әдістері арқылы жеткіншектің стреске төзімділігін құрайтын тұлғалық қасиеттерін, интеллектуалдық білімдерін, бейімделу біліктерін және мінез-құлық сапаларын психофизиологиялық, педагогикалық, әлеуметтік кезеңдермен қалыптастыру;

- біздің зерттеуімізде психологиялық-педагогикалық шарттар екі үлкен топтан тұрады. Біріншісі – зерттеу пәніне сәйкес белгіленген процестің тиімді жүзеге асуын бағыттайтын және сақталуын қажет ететін өзара шартталған тұжырымдық қағидалар (сахналық өнерді стреске төзімділікті қалыптастырудың құралы тұрғысынан қарастыру; физиологиялық, психологиялық, педагогикалық, өнер білімдерінің кіріктірілуінде меңгерту; психофизиологиялық, педагогикалық, әлеуметтік кезеңдерде жүзеге асыру; тұлғалық қасиет – білім – бейімділік – мінез-құлық сұлбасымен дамыту), екіншісі – аталған процестің нәтижелілігін қамтамасыз ететін іс-шаралар жиынтығы («Сахналық шеберлік» бағдарламасын әзірлеу, пайдалану; «Сахналық өнер және стреске төзімділік» факультативін жасау, ендіру; Психотехника тренингін әзірлеу, пайдалану; Сахналық практика іс-шаралар жоспарын әзірлеу, жүзеге асыру);

– жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету барысында қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделі мақсаттық-тұжырымдамалық (мақсаты, ішкі мақсаты, әдіснамасы: стреске төзімділік теориялары, сахналық өнер қағидаттары, қалыптастыру әдіснамалық тәсілдері), мазмұндық-ұйымдастырушылық (психологиялық-педагогикалық шарттар және оларды жүзеге асырудың мазмұндық бағыты, ұйымдастыру формалары, қолданылатын әдіс-тәсілдері, құралдары мен кезеңдері), бағалаушылық-нәтижелік (өлшемдері, көрсеткіштері, деңгейлері) бөліктерінің өзара байланысын қамтиды.

- жеткіншектердің стреске төзімділігін сахналық өнерді үйрету процесінде қалыптастыру диагностикасын; сахналық өнерді үйрету

процесінде жеткіншектердің стреске төзімділігін психофизиологиялық, танымдық, әлеуметтік кезеңдермен қалыптастырудың әдістемесін: стреспен күресуге тұлғалық қасиеттерінің оң бағыттылығын және бейімделу біліктерін арттыруға арналған «Сахналық шеберлік» бағдарламасын; интеллектуалдық білімдерін, бейімделу біліктерін тереңдетуге арналған «Сахналық өнер және стреске төзімділік» факультативін, психотехника тренингін; мінез-құлық сапаларын қалыптастыруға арналған Сахналық практика іс-шаралар жоспарын оқу-тәрбие ісіне ендіруді сахналық өнерді заманауи білім беру және тәрбиелеу формаларымен, психофизиологиялық технологияларды, психотехникалық, педагогикалық инновациялық әдіс-тәсілдерді қолданып жүзеге асырғанда нәтижелі болады.

**Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:**

Диссертациялық зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін Қазақстан Республикасының төмендегі мемлекеттік нормативтік-құқықтық құжаттары құрайды:

– Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III ҚРЗ «Білім туралы» Заңы (өзгерістер мен толықтырулар енгізілген редакциясы). https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_

– Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары». Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2022 жылғы 5 тамызда №29031 болып тіркелген. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029836

– Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 4 қазандағы №303 бұйрығы «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде №33499 болып тіркелген. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2300033499/history

– Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №726 қаулысымен бекітілген «Білімді ұлт» сапалы білім беру ұлттық жобасы. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000726

– Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №249 қаулысы негізінде қабылданған Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249

– Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж.Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2023 жылғы 1 қыркүйек). https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2300000353

– Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж.Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан: құқық тәртібі, экономикалық өрлеу, қоғамдық оптимизм» атты

Қазақстан халқына Жолдауы (2024 жылғы 2 қыркүйек). https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K24002024_1/info

**Докторанттың жарияланымы:**

*Scopus:*

1. Formation of stress resilience in adolescents through training in performing arts // International Journal of Adolescence and Youth. – 2025. – Vol. 30, No. 1. – Article 2448275. – DOI: https://doi.org/10.1080/02673843.2024.2448275 (Авторлық бірлестікте: Ulzharkyn Abdigapbarova, Laura Shalabayeva, Nadezhda Zhiyenbayeva).

*ҚР ҒЖБМ*-нің *Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған журналдарда:*

*1.* Формирование стрессоустойчивости подростков в процессе занятий видами сценического искусства // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Психология. – 2023. – № 4 (77). – DOI: https://doi.org/10.51889/2959-5967.2023.77.4.017 .

2. Features of stress resistance of teenagers participating in the activities of the theater club // Pedagogy and Psychology. – 2024. – Vol. 58. – № 1. – P. 67–72. – DOI: https://doi.org/10.51889/2960-1649.2024.58.1.008 (Авторлық бірлестікте: U.M. Abdigapbarova, Y. Gelisli).

3. Ибраева А.У., Абдигапбарова У.М. Театр өнері әлеуметтік және жеке дезадаптация белгілері бар жасөспірімдерді психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің бір түрі ретінде // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2024. – № 4 (134). – 437–450-б. – DOI: https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.133 (Авторлық бірлестікте: У.М. Абдигапбарова).

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда баяндалып, талқыланды:*

1. Способы исследования уровня стрессоустойчивости у подростков // Инновационные подходы в современной науке: сборник статей по материалам CLII Международной научно-практической конференции. – 2023. – № 20 (152).

*Өнертабыстарға авторлық куәліктер алынды:*

1. «Сахналық шеберлік бағдарламасы» // Авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге құқықтардың мемлекеттік тізіліміне мәліметтерді енгізу туралы куәлік. – 2026 жылғы 31 тамыз. – № 77908 (Авторлық бірлестікте: У.М. Абдигапбарова).